

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2017

Tommarp 11:7, fornlämning 25

HUSBYGGE

Östra Tommarps socken, Simrishamns kommun
Skåne län

SKÅNE
ARKEOLOGI

Skånearkeologi
Rapport 2018:6

Per Sarnäs

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2017

Tommarp 11:7, fornlämning 25

HUSBYGGE

Östra Tommarps socken, Simrishamns kommun
Skåne län

Skånearkeologi

Per Sarnäs

Midgårdsgatan 3

216 19 Malmö

Tel: 0708-82 78 16

E-post: info@skanearkeologi.se

Webb: www.skanearkeologi.se

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2017

Tommarp 11:7, fornlämning 25

Husbygge

Östra Tommarps socken, Simrishamns kommun

Skåne län

Skånearkeologi

Rapport 2018:6

Författare: Per Sarnäs

Grafisk form: Anders Gutehall

Omslagsbild: Per Sarnäs

© Skånearkeologi 2018

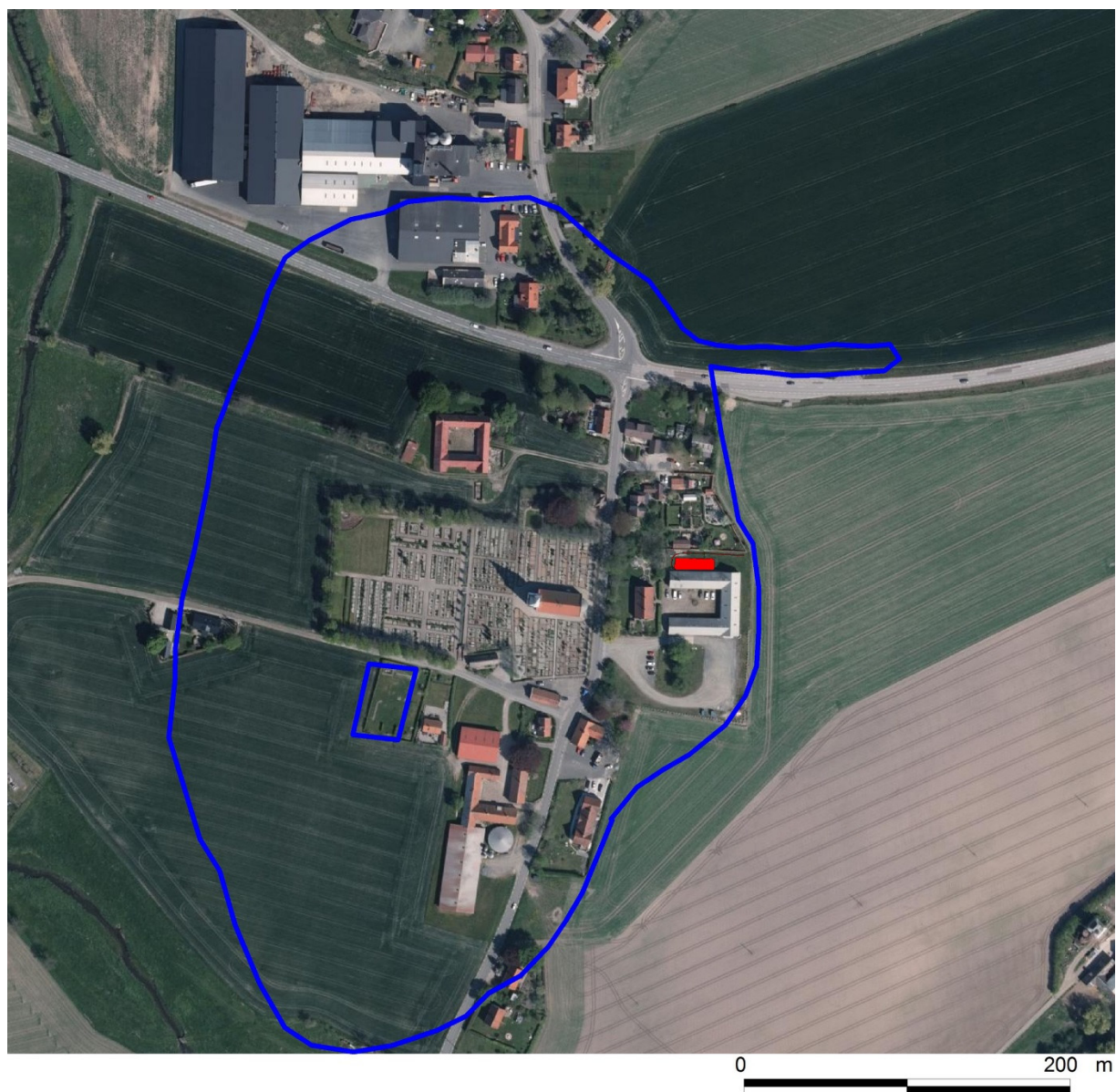
Innehåll

Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Undersökningsresultat	5
Referenser	7
Tekniska och administrativa uppgifter	8

Figur 1. Karta över Skåne med Simrishamns kommun markerat med blå färg och Östra Tommarp med svart prick.

Figur 2. Ortofoto över Östra Tommarp med undersökningsområdet markerat med rött. Blå linje visar utbredningen för fornlämningen Östra Tommarp 25:1. © Lantmäteriet

Inledning

Med anledning av att Intermercator AB planerade utvidga en byggnad inom Östra Tommarp vars utsträckning till största delen sammanfaller med den medeltida staden Tumathorps utbredning (Östra Tommarp nr 25:1, figur 2), beslutade Länsstyrelsen om en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning.

Topografi och fornlämningsmiljö

Östra Tommarp ligger i Simrishamns kommun i sydöstra Skåne, ca 8 km väster om Simrishamn, i ett lätt kuperat fullåkerslandskap invid en krök av Tommarpsån. Idag är Östra Tommarp ett mindre samhälle, med två bebyggelseområden, den gamla kyrkbyn och stationssamhället. Stationssamhället uppkom i samband med dragningen av järnvägssträckan Tomelilla- Simrishamn 1882. Den södra delen av samhället, dvs. den gamla kyrkbyn, utgör platsen för staden Tumathorp

Intill Tommarpsån etablerade den danske kungen Sven Estridsen vid mitten av 1000-talet en kungsgård, och Tommarp fick därmed betydelse som kunglig centralort och kungalev. Kungalev utgörs av egendomar som tillhör det kungliga ämbetet, och de har tolkats som kronans kungsgårdar med tillhörande egendomar och rättigheter. De anses ha utgjort den grundläggande enheten i den kungliga maktapparaten.

Tumathorp uppkommer troligtvis i samband med den danske kungens expansionsintressen österut. Både kulturlager och fynd från de arkeologiska undersökningarna i Tommarp visar att den äldsta bebyggelsen, i form av både långhus och grophus, haft en ganska jämn spridning på platsen. Detta tyder på att i princip hela det medeltida stadsområdet togs i anspråk relativt omgående. På kungsgården har det sannolikt funnits ett myntverk, något som fyndet av tre mynt med Tumathorp präglade på antyder. Mynten är slagna under tre danska kungar: Sven Estridsen (1047–1074), Harald Hein (1074–1080) och Knut den helige (1080–1086).

Omkring 1155 sker en radikal förändring på platsen för kungsgården. Då börjar premonstratenserklostret byggas, troligen på initiativ av ärkebiskop Eskil. År 1161 utfärdar Valdemar I ett privilegiebrev för klostret, varvid han tillför detta två kyrkor i staden och fem kvarnar i ån. Det ekonomiska underlaget för klostret är i huvudsak av kungligt ursprung. Genom annekteringar av de två kyrkorna i Tommarp, S:t Nicolai i Simrishamn samt de tre sockenkyrkorna i Järrestad, Gladsax och Vallby lade ärkebiskop Eskil sedan grunden till klostrets ekonomiska välstånd.

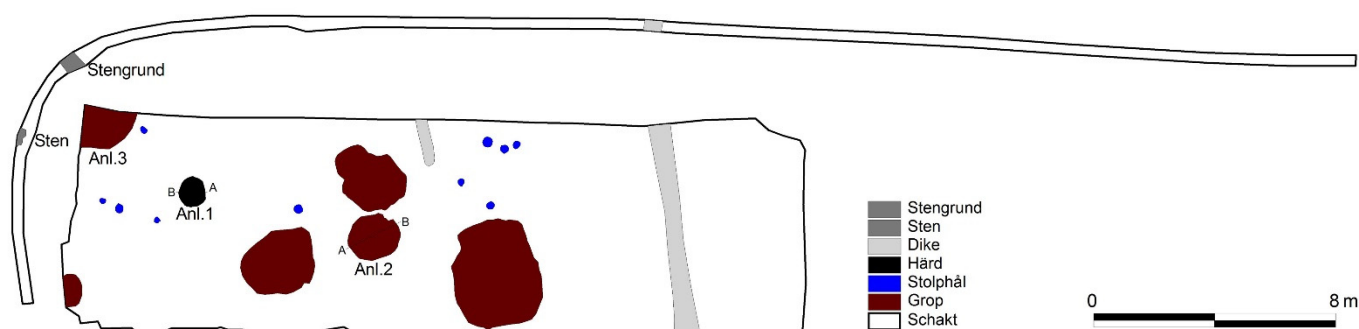
Under stadens storhetstid minskar bebyggelsen något i omfattning. Detta kan verka lite paradoxalt, men det arkeologiska källmaterialet visar ganska tydligt att bebyggelsen haft sin största utbredning under stadens äldsta period. Mycket talar för att bebyggelsen i Tommarp under högmedeltiden framför allt bestått av korsvirkeshus.

Tumathorps tillbakagång från slutet av 1300-talet berodde delvis på Simrishamns ökade betydelse som en viktig hamn och handelsplats för Hansan. Stadens stagnering stod dessutom även i nära förbindelse med klostrets tillbakagång. Redan omkring år 1520 förelåg ett beslut om att stadsprivilegierna för Tumathorp skulle dras in. Detta beslut verkställdes dock inte, utan år 1523 utfärdade ärkebiskopen ett brev där han delger myndighetspersoner och borgare i staden att de inte är tvungna att riva sina hus och flytta till andra städer (Jönsson 2014).

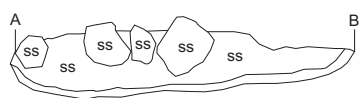
Undersökningsresultat

Vid undersökningen upptogs 2 schakt, ett för själva tillbyggnaden (168,3 m²) och ett för fjärrvärmeledningen (18,3 m²). Sammanlagt ca 187 m² avbanades med grävmaskin varvid det framkom 10 stolphål, 6 gropar, 2 diken, 1 hård och en del av 1 husgrund. I västra delen av schaktet var jordlagret upp mot 0,8 m tjockt som ett resultat av att man vid något tillfälle har påfört jord.

Samtliga anläggningar avsåktes med metalldetektor. Anläggningar och schakt mättes in med RTK-GNSS.

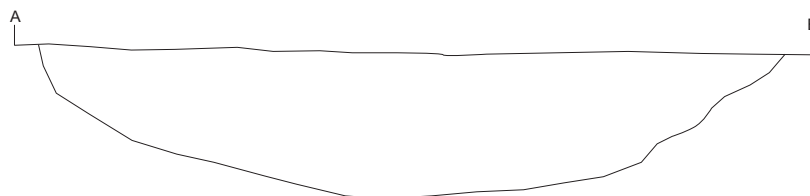

Figur 3. Schaktplan med de två schakten för tillbyggnaden och fjärrvärmen.

Figur 4. Sektionsritning av hårdan (anl. 1). Fyllningen bestod av gråbrun lerig silt med mycket skörbränd sten. I botten ett lager med sot och kol.

Figur 5. Sektionsritning av en av de gropar som grävdes med grävmaskin (anl. 2). Fyllningen bestod av gråbrun lerig silt med fynd av djurben.

Figur 6. Översiktsbild över schaktet från söder.

De fyra östligaste groparna undersöktes med grävmaskin för att avgöra om någon av dem kunde vara ett grophus. Groparna var dock något oregelbundna i plan och hade varierande djup samt saknade grophusens plana golvyta. Det påträffades sparsamt med fynd i form av enstaka små tegelbitar och djurben. Dessa gropar torde vara täktgropar för material till hus. Av de två groparna i västra schaktkanten undersöktes delvis den i nordvästra hörnet (anl. 3). I fyllningen påträffades 1 mynningsskärva av äldre svartgods (32857:1), 2 skärvor äldre svartgods (32857:3) och 1 skärva AIV gods (32857:2). Förutom keramik påträffades en bit bänd lera och ett kopparbleck med omvikt kant som troligen tillhört någon sorts behållare (Dessa två fynd tillvaratogs ej). Gropen ligger kvar strax utanför den nyuppförda byggnaden.

I västra delen av schaktet förekom ett kulturlager som tunnades ut mot öster och sträckte sig fram till hårdan. Kulturlagret var som kraftigast i väster och var mellan 0,1–0,2 m tjockt i västra schaktkanten. Det påträffades inga fynd i kulturlagret. Vid undersökningens genomförande rådde ett ogynnsamt väder med regn och en mark som redan var mättad med vatten.

Referenser

Litteratur

Jönsson, L. 2014. Östra Tommarp 144:3 m.fl. Nedläggning av elkabel och byggnation av transformatorstationer. Arkeologisk förundersökning 2014. Österlenarkeologi rapport 2014:21.

Kartmaterial

Ortofoto

Internetreferenser

FMIS

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer	431-21833-2017
Skånearkeologis diarienummer	201722
LUHM nr	32 857
Län	Skåne
Kommun	Simrishamn
Socken	Östra Tommarp
Fastighet	Tommarp 11:7
RAÄ-nummer	25:1
Ekonomiska kartans blad	61E 5fS
Koordinatsystem	Sweref 99 TM
N koordinat	6154384
E koordinat	452001
M ö.h.	40-41
Fältarbetstid	2017-09-21-2017-09-22
Antal arbetsdagar	2
Antal arkeologtimmar	16
Undersökt yta	187 m ²
Projektansvarig	Per Sarnäs
Uppdragsgivare	Intermercator AB
Kostnader	
Projektleddning/administration:	650:-
Fältarbete:	10 400:-
Rapport:	10 400:-
RTK-GNSS:	1 900:-
Resor:	1 520:-
Summa:	25 870:-